

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

פסחים ע"ז עמוד א'

בגמ', תמוז דהאי שתא מלויי מלויה דכתיב קרא עלי מועד וגו'.

[א]. מבואר בסוגיין ובכן בתענית (כ"ט:) ושבועות (י.) דפסוק זה קאי על ר"ח אב, וילפינן מזה דר"ח נקרא "מועד",

וכן כתב רש"י להדיא (תענית י"ז: ד"ה ור"ח) "דכתיב קרא עלי מועד והוי ראש חודש אב".

ומאז הוקשה לי, **דהבית יוסף** (או"ח סי' תקנ"ט, ויו"ד סי' ת"א) מביא בשם התשב"ץ (סי' תס"א) שלא התיר לומר צידוק הדין בלויית המת בתשעה באב, דאיקרי מועד דכתיב קרא עלי מועד. וכ"כ בשו"ע (או"ח שם, ד'). **ובשיירי כנה"ג** (או"ח תקנ"ב אות י"ג) מביא מספר צידה לדרך שנסתפק אי תשעה באב איקרי מועד, וכתב עליו "מה כתב בעל הספר [צידה לדרך] ואין נ"ל דאיקרי מועד, דהא מקרא מלא הוא (איכה א, טו) "קרא עלי מועד" **ומוסכם בכל הפוסקים דט"ב איקרי מועד**".

וכן נוהגים שלא לומר תחנון בערב ט"ב משום דאיקרי מועד (שו"ע או"ח סי' תקנ"ב י"ב). ועיין שם עוד בטור (סי' תק"ט) שמטעם זה אין אומרים תחנון בט"ב עצמו. יש אומרים, שלא לומר ענינו בשחרית בט"ב לפי שנקרא מועד (ט"ז סי' תקנ"ז ס"ק ב'). ועוד בהרבה מקומות מוזכר זה.

[ב]. וקצת יש לעיין, היכן מצאנו שהקרא עלי מועד קאי על תשעה באב, והלא בג' מקומות הנ"ל בגמ' קאי על ר"ח אב, ומאותו פסוק קרא עלי מועד, לומדים על כל איסורי האבלות והתענית בראש חודש, והיכן מצאנו שפסוק זה קאי על תשעה באב. והנה אמת נכון הדבר שבמדרש (איכה א, נ"א) אי' שמשיה נולד בתשעה באב והוי מועד, והביאו **האורחות חיים** (הל' ת"ב סי' י"א), והובא בב"י (סו"ס תקנ"ד), אך לא מקרא דקרא עלי מועד דרשוהו, אלא מקרא "כי רחק ממני מנחם", ובירושלמי ברכות (פ"ב ה"ד) דרש זאת מקרא אחר "דהא יליד מלכא משיחא, וכו', הלא מקרא מלא הוא והלבנון באדיר יפול (ישעיה י"ז)", מה כתוב בתריה ויצא חוטר מגזע ישי"ע עיי"ש. וא"כ פשטיה דקרא "קרא עלי מועד", וכן פירש רש"י במגילת איכה, קאי על ר"ח אב. והיה פלא בעיני שלא מצאתי למי שיעיר זאת ואפילו כדרך אגב.

ואמנם לאחרונה מצאתי שבליקוטי תשובות **חלקת יעקב** (ח"ד ענינים שונים סימן ב"ח) נשאל והשיב בזה אך עדיין צריך ביאור, וז"ל: "מה שהקשה על הא דבסימן תקנ"ב סי"ב דאין אומרים תחנון ערב תשעה באב במנחה משום דאיקרי מועד, והקשה מהא דפסחים ע"ב [צ"ל ע"ז] ותענית כ"ח [צ"ל כ"ט], דאמר אביי תמוז דהאי שתא מלוי' מלי' דכתיב קרא עלי מועד, וזה קאי על ר"ח דמקרי מועד, וכבפירש"י שם שניתוסף יום לר"ח וזה מקרי מועד, ומנ"ל על ת"ב בעצמו דמקרי מועד. גם בטור סימן תקנ"ט וברוקח סימן ש"ג מבואר כן אין אומרים צ"ץ ואין נופלים בת"ב משום דת"ב נמי אקרי מועד, **הכוונה פשוטה**, עפ"י דרשא דאביי קאי האי מועד על יום ר"ח אבל פשטי' דקרא קאי על יום הת"ב עצמו, וכפירש"י יעידת גייסות לבא עלי, אבל מכיון דביטוי לשון של מועד משמעותו גם לשון של יום טוב, זאת אומרת דת"ב מקרי מועד ויו"ט ושניהם אמת, זה עפ"י דרש וזה עפ"י פשט, וכידוע דהתורה דרך פרדס, ופשוט הוא", עכ"ל. ועדיין צריך ביאור בזה.

בגמ', ר"י אומר עודיהו על מצחו מרצה וכו', אמר לו רבי שמעון כהן גדול ביום הכפורים יוכיח, שאינו על מצחו וכו'.

[ג]. פירש"י: "שאינו על מצחו, דהא אין נכנס שם בבגדי זהב כדאמרינן ברה"ה (כ"א:) דאין קטיגור נעשה סניגור". והקשה **הגרע"א** זצ"ל בגליון הש"ס: "תמוה לי וכי צריך ראי' לזה, הלא מפורש בכתוב דלפני ולפנים עובד בד' בגדים, אלא דבר"ה אמרינן טעמא דקרא" עכ"ל.

ובספר **אמרי כהן** (פר' אחרי אות ב') מביא ששמע מהרה"ק **רבי אברהם אייגר מלובלין** זצ"ל נינו של הגרע"א, שתירץ קושיית זקנו בגליון הש"ס, וז"ל: "לכאורה קשה מה ראייה מיה"כ, הא י"ל שאני יוה"כ דעצומו של יום מכפר ואין צריך ציץ, ומשום הכי הביא רש"י הטעם דאין קטיגור נעשה סניגור הרי דגם ביה"כ נצרך סניגור, וע"כ צ"ל משום דציץ מרצה עכדפח"ח".

[ד]. ובדרך אפשר עוד יש לנסות ולתירץ קושיית הגרע"א, ובהקדם מש"כ בספר **מעתיקי שמועה** (ח"ב עמ' ל"ד) בשם **הגרי"ז מבריסק** זצ"ל שהקשה על דברי ר"ש שכהן גדול ביוה"כ יוכיח, שאינו על מצחו, והקשה דהא איכא למ"ד (יומא ע"ב:) דגם משוח מלחמה משמש בשמונה בגדים, וא"כ היה אפשרי שיהיה עליו הציץ ביום הכיפורים, ואפילו אי נימא בעלמא דאין היתר ללבוש בגדי כהונה רק בשעת עבודה, מ"מ ככהן גדול ודאי דמותר גם שלא בשעת עבודה משום ריצוי ציץ, וכמש"כ הבית לוי (ח"א סי' ג'), עיי"ש. ועוד הקשה הגרי"ז דאפילו לאידך מ"ד שם דמשוח מלחמה אין עובד בשמונה בגדים, מ"מ הרי מודה (שם ע"ג) דעכ"פ נשאל באורים ותומים כשהוא לבוש בשמונה בגדים, ונמצא דגם אליביה הוא ראוי לציץ, וילבש ח' בגדים בשביל ריצוי הציץ, עיי"ש במה שתירץ.

וא"כ כיון שיש אפשרות שלא דווקא הכהן גדול העוסק בעבודה ילבש את הציץ, אלא אף יכול להיות הציץ על מצח כהן אחר, וכלדעיל, לכך בא רש"י להורות שאין היכי תימצוי של עבודה בבגדי זהב ביוה"כ"פ, שאין קטגור נעשה סניגור, ואם יהיה הציץ על מצח כהן אחר, והציץ יהיה המכפר, אזי נעשה הזהב סניגור, וזה בלתי אפשרי.

בגמ': אמר לו ר"ש וכו' ביום הכפורים יוכיח וכו' ומרצה. א"ל הנח ליום הכפורים, שטומאה הותרה בציבור.

[ה]. הג"ר **יעקלי' הרימלובער** זצ"ל [רבי יעקב ווידענפעלד אבד"ק הרמילוב] הקשה (שו"ת כוכב מיעקב סי' ס"ג) קושיא עצומה, ר"ש מוכיח לר"י שביוה"כ"פ אף שהציץ אינו על מצח כה"ג הוא מרצה, ור"י טוען כנגדו שביוה"כ"פ אין צורך בריצוי. אך לכאורה תיקשי לרבי שמעון, היכן צריך ריצוי ביוכ"פ, דהרי קאמר ר"ש בתוספתא (הביאו התוס' ב"ק ע"ב.) **פריים הנשרפין אין מטמאין טומאת אוכלין**, ואלא בעל כרחך צריך לומר, שהיכא שנטמאו האימורין,

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

ור"ש לשיטתו דמשכחת טומאה באימורין כמו שביארו התוס' (מנחות ק"א.) משום דאכילת מזבח שמה אכילה, ואף על גב בנטמא החלב, והבשר קיים זורק את הדם, מ"מ אמר בירושלמי (יומא ריש פ"ב שערין) דפרים הנשרפין אבדו אימורים לא יזרק את הדם דלא הוה אכילת מזבח.

וא"כ היכא שננטמא האימורין בפרי יוהכ"פ, בעי ריזוי הציץ לר"ש, אבל אכתי תקשי איך הוכשרו האימורים לקבל טומאה, דלעיל (כ:) אמרינן בפרה של זבחי שלמים והעבירה בנהר דע"י העור הוכשר הבשר משום יד ושומר

להכשר, אבל הרי בחולין (קכ"ח.) בעי ר' ירמיה' המשתחוה לחצי דלעת אסרה מהו שתעשה יד לחבירתה, והוא אליבא דר"ש דאוכל שאינו יכול להאכילו לאחרים דלא דמי לשאר ידות דהכא אוכל גמור הוא אבל דבר אחר גרם לו שאינו ראוי להאכילו לאחרים ע"ש בתוס', וא"כ הכי נמי רק העור נעשה יד ושומר משום דהעור מצד עצמו לא הוה אוכל, אבל הכא דגם הבשר אינו מקבל טומאה לר"ש משום שאינו יכול להאכילו לאחרים, א"כ איך הוכשר הבשר ומה מקשה ר"ש לשיטתו, דלא שייך שום טומאה ביוכ"פ שע"ז בעי ריזוי הציץ. ע"כ קושייתו.

ו[1]. ובדרשה לשבת הגדול הגדיר בנו הג"ר נחום ווידענפעלד הי"ד אבד"ק דאמבראווא (שו"ת חזון נחום ח"א ס' ב') את הקושיא שהיא "קושיא נשגבה ונפלאה", והחזון נחום כתב שם לתרץ: "ולענד"ל לתרץ דבכריתות (כ"א.) גבי נבלת בהמה אין צריכה הכשר, כגון דאיכא פחות מכזית נבלה וצירפה לפחות מכביצה אוכלים כו', דמבואר דמשום הנבלה שסופו לטמא טומאת אוכלין גם הבצק שעמו אין צריך הכשר, וכ"כ הר"מ מפורש בפ"ג מטו"א שאין הכל צריך הכשר ועיי' ח"י הרמ"ל בעוקצין שהסביר עפ"י תוס' ב"ק ע"ב דסופו לטמא טומאת אוכלין שא"צ הכשר היינו דחשבינן כאילו הוכשר במים וכאילו נגע בשרן, ממילא גם שאר האוכלין המחוברים לו מוכשרין ונטמאין עמו".

"ולפי"ז מתורצת הקושי' הנ"ל, דר"ש מקשה כה"ג ביוה"כ יוכיח, ולא תקשי האיך הוכשרו האימורים משום דהכא בפרים הנשרפין דהבשר סופו לטמא טומאת אוכלין ממילא גם האימורים א"צ הכשר, דהו"ל כאילו הוכשר במים וכמו שהוכשר הבצק אף על פי שלא בא עליו מים, ואף על גב דבזבחים ק"ה אמרי' דפרים הנשרפין אין מטמאין בפנים דעדיין אין סופן לטמא טומאת אוכלין דמחוסר יציאה כמחוסר מעשה דמי, מ"מ כתב בפנים מאירות לזבחים שם דאליבא דר"ש דכל העומד לזרוק כזרוק דמי מקרי גם בפנים סופן לטמא טומאת אוכלין, וא"כ מקשה הכא שפיר ר"ש לשיטתו עכ"ל. ועיי' בסוף התשובה שכתב לתרץ באופן אחר, דהפרים הנשרפין עצמן שייך בהן טומאה.

פסחים ע"ח עמוד א'

בגמ', מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא.

ז[2]. ולכאורה הרי קל וחומר היא אחת מהמידות שהתורה נדרשת בהם, ולמה לא מצינו על שום מידה שאף על פי שנדרשת על ידי מידה בכל זאת יכתב בתורה. וע"פ פשוטו הביאור הוא, שכל המידות אין אנו נזקקים גם לסברא, אך קל וחומר הוא מסברא, ולכן כיון שאפשר שטועים בסברא, לפיכך ראתה התורה לנכון לכתבו גם בפירוש.

בספה"ק בני יששכר (מאמרי חודש תשרי מאמר ז') כתב: "וטעמא בעי, דמהראוי להבין במדת קל וחומר למה נאמר מלתא דאתיא בקל וחומר טרח וכו', למה לן לקרא כיון דאתיא בקל וחומר, ב' אם כך הוא המדה מאיזה טעם למה ישתנה בזה מדת קל וחומר משארי המדות. ונ"ל דהנה כל המדות שהתורה נדרשת בהן הנה מקובלים מסיני, ולא יפוט אותם השכל בזולת הקבלה, אבל מדת קל וחומר אפילו לא היה מקובל הוא שכלי גם במילי דעלמא, והנה בכדי שנדע שהתורה היא רצונו וחכמתו ית"ש למעלה מן השכל, על כן מלתא דאתיא בקל וחומר שהוא שכלי טרח וכתב לה קרא מן התורה להורות שהתורה היא למעלה מן השכל ולא יתערב חקירות שכל אנושי, הבן כי דבר נחמד הוא למשכיל" עכ"ל. [וכ"כ במאמרי חודש אדר מאמר י', ובאגרא דכלה פר' חוקת ד"ה והנה אודיעך], עע"ש ביאורים בדרש וברמז.

ובספרו **אגרא דפרקא** (אות קל"ח) כתב: "אמרינן בגמ' כמה פעמים מלתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא, והוא תמוה למה לן הקרא כיון דאתיא בק"ו, וגם לא מצינו כן בכל הי"ג מדות רק בקל וחומר, ונ"ל דקיי"ל דאין מענישין הבית דין על דבר הנלמד בק"ו (מכות ה:) דדילמא יש איזה פירכא לק"ו, ע"כ כאשר היה רצון השי"ת בתורתו שהבית דין יענישו על הדבר כתב מקרא מלא בתורתו, והוא נחמד לדעתי, ולדעתי זה הדבר נרמז בתורה (במדבר י"ב, י"ד) ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף, הנה מתיבת תסגר עד תאסף מיותר, וא"ת שבא ללמד הדין דדיו לבא מן הדין וכו', הנה זה נלמד ממה שמבואר אח"כ ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים, אלא ע"כ בא ללמדינו פסוק מפורש תסגר שבעת ימים וכו', כי מן הק"ו אין מענישין, וכביכול טרח השי"ת וכתב קרא מפורש תסגר וכו', הגם דגלוי וידוע לפנינו ית' דהק"ו הזה אין לו פירכא, עכ"ז בא ללמד דעת לחכמי ישראל אשר כתורה יעשו".

וכדברים האלו כתב **הפרי מגדים** (או"ח ר"ס ש"מ במשב"ז) לגבי "במה מצינו" ותירץ בזה קושיית הרא"מ (פר' משפטים) ע"ש. ולעיל (ס"ו רס"א א"א ס"ק ח') כתב כעיי"ז הפרי מגדים לגבי קל וחומר ותירץ בזה קושיית המהרש"ל ע"ש.